

Bogár László: A „mese” hatalma

2024 december 31. Flag

Szöveg méret

Mentés

-
-
-

- [0](#)

Még nincs értékelve

Mérték

Egy Nobel-díjas amerikai közgazdász szerint az igazi hatalom a legjobb „történetmesélők” („storytellers”) kezében van, vagyis mondhatnánk némi kesernyés önróniával, nincs mese, csak mese van.

És valóban, aligha véletlen, hogy az elmúlt évtized során a globális beszédter legnagyobb karriert befutott fogalma

a narratíva, vagyis az elbeszélési mód, tehát az a „valami”, amely az értelmezési keret és a hozzá illesztett fogalomkészlet egységéből jön létre. Most, amikor mindenki megvonja az elmúlt év mérlegét és kísérletet tesz az elöttünk álló év várható fejleményeinek a felvázolására, érdemes egy kicsit eltöprengeni azon, hogy mindezt milyen narratívával teszi. Merthogy mindnyájan csak „mesélünk” lehetünk, nem a valóságot mondjuk el, hanem egy történetet mesélünk el az általunk elképzelt valóságról.

Hajlamosak vagyunk persze talán indulatos és némileg túldimenzionált magabiztossággal azt gondolni, hogy lehet, hogy mások „csak” történetmesélők, de mi a valóságot, mármint a „valóságos” valóságot beszéljük el, ám ettől még mindnyájan mesélők vagyunk. Oswald Spenglernek A Nyugat alkonyában megfogalmazott gondolata, miszerint annyi világ van, ahány lény a világon, talán úgy „fordítható le”, hogy annyi történet van a valóságról, ahány lény létezik. Ettől még persze lehet és kellene is talán valamiféle rendszerbe foglalni a legfontosabb „narratívanyalábokat”, mert ez segíthet minket abban, hogy a narratívák permanens globális háborújának örvényeiben vergődő világot és benne önmagunkat egy kicsit jobban megértsük.

Ez a globális háború nemcsak annyiban globális, hogy a világhatalmak tektonikus összeütközése során is tetten érhető, hanem annyiban is, hogy mindnyájunk lelkében, legközvetlenebb emberi kapcsolatainkban is ott kavargó. Ha megpróbálunk rátekinteni erre a világörvénylésre, a „történetek elmesélése” három nagy nyalábjának képe bontakozik ki előttünk.

A leglátványosabb narratívanyaláb természetesen a globális média valóságipari művei által mesélt történet, a Noam Chomsky által „manufactured”, vagyis „csinált” valóságnak nevezett narratívák világa. Ez az emberiséget uraló, „nem létező” világerő apologetikus önbemutatása, annak a liberális demokrácia fedőnéven bevezetett, planetáris diktatúrának a valóságmagyarázata, amelyet Francis Fukuyama a „történelem végének” nevezett. És tulajdonképpen igaza volt, mert ez valóban a „vég”, noha nem végzetként, hanem az emberi történelem túlszárnyalhatatlan végső pontjaként „mesélte” el a liberális demokrácia és szabad piacgazdaságnak ezt a „kombóját”.

Mivel nem látunk rá erre a „nem létező” erőre, mert bármilyen fájdalmas is ezzel szembesülnünk, de szellemileg felettünk van, így nem tudjuk, hogy miért (mi okból és mi célból) tekinti az emberiséget „használlatnak” vagy inkább lassan „használati tárgynak”, hogy világparazitaként miért számolja fel most ezt a végül is általa létrehozott „állatfarmot”. Miért pusztítja el az ember külső és belső természetét.

Nem tudjuk, de egyre inkább megmutatkoznak a „lázadás” jelei, amelyen belül a „történetmesélés” két nagy nyalábját ismerhetjük fel. Az egyik az a nagy narratívanyaláb, amely belül marad a nyugatias modernitás létszervezési modelljén, és mindössze „megreformálni” igyekszik azt. És noha már e reformok megfogalmazása is „báncselekménynek” számít a világ „nem létező” urainak szemében, a lázadás rohamos gyorsasággal terjed. E nyalábon belül sokféle szellemi áramlat s ezen áramlatokat megtestesítő intézmény létezik, sőt, egyre inkább politikai-uralkodó szinten is megjelenésben van. A Donald Trumptól Orbán Viktorig terjedő íven egyre több politizációs szervezés, személy és intézmény jelenik meg, és a történetmesélés szintjén ez a reformálni, vagyis „visszaalakítani” igyekvő, konzervatív narratíva egyre határozottabban fordul szembe a „nem létező” világerő valósággyárainak hamis „termékeit” értékesíteni próbáló, liberális demokrata „kereskedőhálózatának” ügynökeivel.

Mindez nagyon biztató, de a fő kérdés az, hogy ezek a nyugatias modernitás élőködő létszervezési módján – legalább is taktikailag – belül maradó narratívák meddig juthatnak el reformálni igyekvő lendületükkel. Mert ha rákérdezzünk arra, hogy mit és hogyan szeretne „konzerválni” (hisz konzervatív irányzatról van szó), illetve mit, hogyan és főként mivé szeretne reformálni, vagyis visszaalakítani, akkor eljutunk a harmadik nagy történetmesélési nyalábhöz. Ahhoz a „valamihez”, amelynek ontológiai törekvéseit a tradicionális szakralitáshoz való visszatéréssel lehetne leírni.

Ez a narratívanyaláb azonban már nemcsak a nyugatias modernitás elmúlt félezer évének parazitizmusát kívánna reformokkal elviselhetővé tenni, hanem az egész elmúlt háromezer év deszakarális lejtőjét és e lejtőtől való visszafordulás lehetséges történetét próbálja elbeszélni. Az emberi létezés jövője döntően attól függ, hogy az ezt lehetővé tevő szellemi energiák milyen állapotban vannak. Ha a sokszor hivatkozott Egy mondat a zsarnokságról című Illyés Gyula-vers drámai üzenetén elgondolkodunk, vagyis, ha „hol zsarnokság van, ott zsarnokság van, mindenki szem a láncban, te magad is zsarnokság vagy”, akkor vajon elbeszélhető-e még ez a történet, és az ezt elbeszélni képes narratíva nyomán épülhet-e újra uralkodó társadalmi valóság? Lehet-e ez a legjobb „sztori”, és lehetnek-e az emberi lét legjobb történetmesélői, akik ezt a fordulatot elbeszélik és véghez viszik, és persze, hogy mit szól ehhez a mai világot uraló, „nem létező” erő??

E kérdésekre nincs válasz, de az új évben majd lehet.

Bogár László

A szerz? közgazdász

www.magyarhirlap.hu

Ajánló